Zaključci stručnog skupa
„Opstanak na Banovini 2020. – 2030.“

28. rujna 2020., Hrvatska Dubica

Područje Banovine treba hitnu društvenu i državnu intervenciju, pomoć i ciljano uložene napore kako bi se osigurao opstanak ove značajne hrvatske regije.

Neki od osnovnih problema Banovine koji su detektirani kroz predavanja su:

- nepovoljna demografska slika (pretežno starije stanovništvo, iseljavanje mladih obitelji),
- socijalna ugroženost,
- nerazvijena mreža socijalnih usluga,
- nedostatak kvalitetne radne snage,
- nedostatak stručnih kadrova,
- nema stambene politike ni politike naseljavanja,
- nema vizije razvoja,
- doživljaj napuštenosti od države i sustava.

S druge strane, detektirani su brojni resursi koji nisu u dovoljnoj mjeri aktivirani u svrhu razvoja, poput potencijala razvoja poljoprivrede, drvne industrije, EU fondova, činjenice da se radi o pograničnom području gdje se očekuje veći broj prisutnih djelatnika policije, vojske i carine.

Nedovoljno je razvijen potencijal socijalnih usluga te gotovo da nema turističke djelatnosti.

U daljnjem tekstu bit će prikazani zaključci s pojedinačnih predavanja i tema koje su obrađene.

1. Demografska pitanja na području Banovine

Demografsko stanje na području Banovine je alarmantno. Zapravo, od konca Domovinskog rata postoji doživljaj da u demografskom smislu nema nikakvih pomaka, što je vidljivo u konstantnom padu broja stanovnika, te se događaju takvi demografski procesi koji bi razorili svako društvo. Područje Banovine je na rubu ˝provalije˝ u demografskom smislu, a na državnoj razini nema ozbiljnijeg modela revitalizacijske i imigracijske politike.

Prijedlozi za obnavljanje demografske slike na području Banovine primarno su vezani za snažnu i usmjerenu demografsku politiku na nacionalnoj razini te beskompromisno usmjerenje svih društvenih sektora prema demografskim pitanjima kao prioritetnima!.

Neki od prijedloga su:

- ✓ Decentralizacija važnih društvenih funkcija kako bi se dao zamašnjak razvoju.
- ✓ Poticajna sredstva za mlade koji zasnivaju obitelji s kreditnim modelima.
- ✓ Divergentne i poticajne porezne stope uz cost-benefit procjenu koliko zapravo određeni porezi donose prihode u određenim regijama, a koliko bi porezna rasterećenja mogla pridonijeti.
- ✓ Aktivirati veliko bogatstvo hrvatskog iseljeništva, pa i na području Banovine.
- ✓ Na simboličkoj razini zastupati važnost demografskih pitanja pa i procijeniti učinke različitih stavki u proračunu na demografsku obnovu.
- ✓ Odvojiti demografska pitanja od dominanto socijalnog okvira te ne svoditi demografska pitanja na tehničke mjere koje se tiču rodiljnih naknada i vrtića.
- ✓ Uočiti demografske probleme kao dio nacionalne sigurnosti.
- ✓ Komplementarno razvijati oba modela demografske revitalizacije (i pronatalitetni i imigracijski).

2. Pokretanje socijalnih procesa razvoja Banovine

Razvoj Banovine neće se dogoditi samo na temelju financijskih ulaganja u infrastrukturu i investicije. To je mehanički pristup u kojemu se zanemaruje čitav niz čimbenika koji otežavaju ili paraliziraju razvoj nekog područja.

Na području Banovine detektirani su, kao i u drugim dijelovima Hrvatske, sljedeći čimbenici koji otežavaju dugoročni razvoj:

- prometna nepovezanost kao ˝rak rana˝ razvoja,
- iskustvo razarajućih događaja (rat, sukobi, prirodne katastrofe),
- vrlo vidljive obrazovne prepreke i nejednakosti,
- nepoštene šire društvene prakse i nepravedna eksploatacija resursa od strane ˝vanjskih dionika˝, tj. radnih mjesta, ruda, šuma, te tendencija da se na ovim područjima deponiraju nepovoljne društvene pojave (npr. odlagališta opasnog otpada – radioaktivnog, medicinskog, azbesta, nuklearnog ili primjerice prijedlozi da se na području Banovine napravi segregirana zajednica za imigrante),
- ista pravila u nejednakim početnim pozicijama (npr. digitalizacija, zelena ekonomija) koja će bez osiguravanja razvojne podrške dalje dovesti do razvojnih nejednakosti,

- prostorna stigmatizacija,
- pasivnost institucija, potkapacitiranost kadra,
- nejednakosti, klijentelizam, netransparentnost, ″lokalni šerifi″,
- pretjerana ovisnost o vanjskim strukturama,
- smanjeni socijalni kapital, nedostatak participacije građana i inicijativa,
- doživljaj bespomoćnosti zajednice, apatija građana,
- socijalna dezorganizacija koja nije toliko vidljiva u problemu nasilja ili kriminala, ali se očituje u doživljaju ″zapuštenosti″ prostora,
- promijenjena demografska struktura koja *de facto* znači nastanak novih i drugačijih zajednica čiji identitet nije konstruiran.

Kako bi se pokrenuli procesi razvoja i kako bi i financijska ulaganja doista donijela očekivane rezultate i dali opći zamašnjak razvoju područja, potrebno je uložiti ciljane napore u pokretanju socijalnih procesa i aktiviranje građanskog potencijala na ovim područjima.

- ✓ STRUKTURALNI ČIMBENICI: Jačati kapacitete zajednice za suočavanje sa socijalnim promjenama i stresorima, tj. jačati njenu otpornost.
- ✓ Premostiti prometnu izolaciju.
- ✓ Izjednačavanje mogućnosti (porezi, subvencije, investicije).
- ✓ Jasna orijentacija protiv eksploatacije.
- ✓ Pokrenuti razvojne procese u zajednici, što uključuje: jačanje organizacija civilnog društva, obrazovanje stručnjaka i građana, mobilizacija komparativnih prednosti, jačanje lokalnih lidera kao onih koji mogu pokrenuti aktivnosti (ne samo načelnici/gradonačelnici), zagovarati i poticati zapošljavanje lokalnih stručnjaka uz planiranje zapošljavanja (stipendiranje). Ovaj segment je jako bitan jer lokalni visoko obrazovani stručnjaci će i nakon završetka radnog vremena uložiti napore u kulturne i društvene aktivnosti, dok stručnjaci koji su dnevni migranti zapravo neće.
- ✓ Promjena uobičajenih praksi i navika zajednice (novi primjeri), upornost u djelovanju i promjena navika funkcioniranja.
- ✓ Poticanje transparentnosti odlučivanja, vraćanje povjerenja stanovnika u lokalne i županijske strukture, medijacija sukoba.
- ✓ Socijalna uključenost različitih skupina i njegovanje multikulturalnosti.

- ✓ Njegovanje identiteta zajednice i stvaranje identiteta zajednice koji ima povezanost sa identitetom prije 90ih, ali donosi i nove vrijednosti u lokalni identitet (povezano i sa brendiranjem Banovine kao destinacije).
- ✓ Njegovanje zajednice, prostora, zgrada (kako bi se smanjio doživljaj ˝zapuštenosti˝).
- ✓ Poštivanje normi.
- ✓ Doživljaj utjecaja zajednice u ˝malim koracima˝.
- ✓ Ulaganje ponajviše u mlade sa srednjom stručnom spremom s obzirom da domaće i inozemne prakse pokazuju kako je od njih najrealnije očekivati da će biti nositelji demografskog i društvenog razvoja.

3. Razvoj socijalnih usluga kao oblika zapošljavanja i rješavanja socijalnih problema

Područje Banovine suočava se s brojnim socijalnim problemima, a osobito:

- siromaštvo i nezaposlenost,
- nedostupnost specijaliziranih socijalnih usluga za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom, te starije osobe,
- nedostatak preventivnih programa za djecu, mlade i obitelji u riziku,
- nedostatak mobilnih usluga za djecu s teškoćama u razvoju i njihove obitelji, te obitelji u riziku,
- nedovoljno razvijena mreža usluga na području palijativne skrbi.

Kako bi odgovorili na uočene socijalne probleme, centar za socijalnu skrb Hrvatska Kostajnica pokrenuo je proces strateškog planiranja socijalnih usluga te je takav pristup potreban kako bi se povezali lokalni dionici, racionalizirali resursi i koordinirali napori u razvoju socijalnih usluga.

Socijalne usluge ne samo da pridonose dobrobiti najranjivijih društvenih skupina, one su uočene kao mogućnost novih oblika zapošljavanja. Primjerice, do sada je kroz socijalne usluge pomoći u kući zaposlen značajan broj gerontodomaćica.

Socijalnim uslugama omogućilo bi se zapošljavanje do 50 stručnjaka s Banovine i to kroz sljedeće socijalne usluge:

Strateški prioritet	Planirane ili potrebne socijalne usluge u okviru prioriteta	Nova radna mjesta na pružanju socijalnih usluga
STARIJE I NEMOĆNE OSOBE	Usluga prijevoza s ciljem povećanja dostupnosti zdravstvenih usluga	5
	Usluge pranja i glačanja	5
	Udomiteljstvo za odrasle osobe	5
DJECA, MLADI I OBITELJI U RIZIKU	Mobilni tim	3
	Asistenti u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju	10
	Osobni asistenti	10
	Udomiteljstvo za djecu	2
ODRASLE OSOBE S INVALIDITETOM	Usluga poludnevnog boravka	6
	Mobilni tim	3
	Organizirano stanovanje	12
	Specijalizirani prijevoz	2

4. Perspektiva razvoja turizma na području Banovine

Turizam se vidi kao jedan od poticaja razvoja područja Banovine te demografske obnove. Banovina ima potencijal biti brendirana kao turistička destinacija, no razvoj turizma treba biti prilagođen trećoj generaciji turista koji su u potrazi za jedinstvenim osobnim iskustvom i autentičnom interpretacijom.

Da bi turizam bio moguć, potrebno je razviti turističku infrastrukturu, turističku suprastrukturu i turistički proizvod. Novi turistički proizvodi trebaju biti utemeljeni u detektiranim točkama različitosti ili u točkama jednakosti s komparativnim regijama. Za razvoj turizma važno je strateško, ne stihijsko upravljanje destinacijom.

Neki od turističkih proizvoda utemeljeni u točkama različitosti mogu biti:

- ✓ Zrin → interpretacijski centar,
- ✓ Gvozdansko → interpretacijski centar,

- ✓ Edukacijski tematski park na temu mrava u Majuru,
- ✓ Rijeka Una → atrakcije na vodi → glamping
- ✓ Škola snimanja Gordan Lederer.

Neki od turističkih proizvoda utemeljeni u točkama jednakosti mogu biti utemeljeni u:

- ✓ Kultiviranom krajoliku i nenarušenom okolišu,
- ✓ Sela s tradicijskim kućama → ruralni difuzni hotel,
- ✓ Povijesni centar Hrvatske Kostajnice → urbani difuzni hotel,
- ✓ Poljoprivredna proizvodnja i tradicijski proizvodi.

Na Banovini postoje iznimni resursi i potencijali razvoja ruralnog (seoskog), aktivnog, kulturnog i memorijalnog turizma.

Kako je prethodno navedeno, za održivi razvoj turizma na području Banovine, neophodna je izgradnja osnovne turističke infrastrukture (biciklističke staze, šetnice, tematske trimstaze, interpretativni centri prirodne i/ili kulturne baštine, kušaone itd.). S obzirom da je područje Banovine prema indeksu razvijenosti jedno od najnerazvijenijih hrvatskih krajeva, za pripremu projekata izgradnje turističke infrastrukture potrebna je izravna pomoć središnje države za pripremu projekata, kako bi se mogli kandidirati za bespovratna sredstva iz EU fondova.

5. Potencijal razvoja poljoprivrede na području Banovine

Poljoprivreda je jedna od temeljnih grana koja bi trebala puno više sudjelovati u gospodarskom i društvenom razvoju Banovine.

S obzirom na postojeće potencijale, realno je očekivati da nositelji razvoja budu OPG-ovi te da se poljoprivreda fokusira na finalizaciju proizvoda. No da bi poljoprivrednici bili konkurentni potrebno je poticati diverzifikaciju proizvoda i prilagodbu sve heterogenijem tržištu u bližoj i daljoj okolici s obzirom da se životni stilovi i očekivanja mijenjaju.

Da bi se potaknula poljoprivreda, potrebno je sa svih razina djelovati:

- ✓ Odgovornost općine ili grada: najam zemljišta, organizacija sajmova, osiguravanje hladnjača, osiguravanje skladišnih prostorija, poboljšanje mobilne telefonije te uređenje cesta.
- ✓ Odgovornost županije: ciljane županijske potpore, lobiranje, osiguravanje lanaca opskrbe i prodaje za škole, bolnice, domove za starije, vrtiće, uređenje cesta, organiziranje demo farmi, poticanje suradnje s drugim regijama.

- ✓ Odgovornost države: ciljana porezna politika, dani slobodne prodaje, aktiviranje direktive 1308 EU, ulaganje u ruralna područja, davanje državnih poticaja i subvencija, povoljan zakonodavni okvir.
- ✓ Odgovornost poljoprivrednika: učenje novih znanja i vještina, traženje novih ideja i primjera dobre prakse, njegovati obiteljski pristup poljoprivredi.

6. Rješavanje problema napuštenih građevina i aktiviranje resursa

Na području Banovine uočen je fenomen velikog broja praznih i napuštenih građevina što je prepoznato kao dio globalnog problema. Taj problem za sobom povlači brojne ekonomske, okolišne, socijalne posljedice, a Sisačko-moslavačka županija je jedna od najproblematičnijih u tom aspektu.

Aktiviranje napuštenih građevina prilika je za revitalizaciju zajednice. No temeljni je problem što se o ovom fenomenu ne prikupljaju podaci niti o troškovima povezanim s time (npr. ekonomske posljedice, okolišne, socio-kulturne, nekretniske). Danas u Hrvatskoj imamo fenomen ne samo napuštenih gradova (Glina, Petrinja, Dvor na Uni, Hrvatska Kostajnica), nego i napuštenih regija.

Općine i gradovi ne potvrđuju točan broj takvih građevina, a problem izvire iz toga što su vlasnici nepoznati, ili su poznati, ali ne održavaju građevine ili nemaju vlasnika. Problem dolazi i iz neriješenih imovinsko-pravnih odnosa, a osobit su problem građevine stradale u ratu, napuštena industrijska postrojenja, nekorištena državna imovina i kulturna dobra. Ovaj problem stvara sljedeće posljedice:

- ✓ komunalni troškovi: održavanje, rušenje i osiguravanje građevina - negdje su dio godišnjih budžeta, ili se obavljaju u okviru rada službi i sl. (npr. vatrogasci, javni radovi),
- ✓ sudski i administrativni troškovi,
- ✓ nedostatak prihoda (komunalna naknada, porezi),
- ✓ smanjenje vrijednosti nekretnina,
- ✓ onečišćenje okoliša, tj. podzemnih voda, odlaganje kemikalija i nepoznatih supstanci,
- ✓ sociokulturne posljedice,
- ✓ javnozdravstvene i komunalne posljedice – odlaganje smeća, okupljanje divljih životinja, mjesta za igru i okupljanje djece i mladih; požari, ilegalno korištenje objekata, krađa drvenih građevina i dr.,
- ✓ promjena izgleda gradova i sela – gubljenje sloja kulturne baštine i identiteta,
- ✓ percepcija određenih gradova i regija kao depresivnih; opadanje kvalitete života,

- ✓ socioekonomski problemi - nezaposlenost, siromaštvo, stambeni problemi, slaba kupovna moć.

Važno je ovaj problem prepoznati na nacionalnoj razini, razumjeti fenomen na primjeru drugih država i regija, uspostaviti pravni okvir, preporuke i financijske potpore kako bi se podržale inicijative organizacija, lokalnih vlasti i stanovnika; upoznati se s modelima i pristupima revitalizacije koji se ne mogu samo kopirati već je potrebno prilagoditi lokalnim okolnostima te se strateški odrediti prema ovom problemu u suradnji s različitim društvenim dionicima.

7. Projekti usmjereni razvoju Banovine

Lokalni, županijski i nacionalni akteri trebaju iskoristiti mogućnosti i potencijale koje nudi novi EU proračun i novo programsko razdoblje korištenja EU sredstava. Perspektiva EU fondova je da će biti više sredstava, ali sa jačim i većim standardima projekata.

Od osobite je važnosti da je problem depopulacije u ruralnim područjima prepoznat izazov i na razini EU, a u budućem razdoblju potrebno je aktivirati teritorijalne instrumente i instrumente namijenjene regionalnom /lokalnom razvoju, u skladu s definiranim ciljevima.

OPĆI ZAKLJUČCI stručnog skupa „Opstanak na Banovini 2020.-2030.“ održanog 28. rujna 2020. godine u Hrvatskoj Dubicu u organizaciji Lokalne akcijske grupe Una:

Banovina je trenutno najsiromašnije područje u Republici Hrvatskoj i potrebno je izraditi konkretne mjere koje je što prije potrebno provesti kako bi zaustavili negativne trendove na ovom području.

U izradu najavljivanog intervencijskog plana za Banovinu treba uključiti lokalne stručnjake s područja Banovine koji su upoznati s problematikom.

Potrebno je utvrditi koje područje ulazi u projekt Banovine.

Poboljšati komunikaciju s državne na lokalnu razinu.

Utvrditi razloge zašto 25 godina od Domovinskog rata područje Banovine nije revitalizirano.

Popis izlagača i predavanja sa stručnog skupa „Opstanak na Banovini 2020.-2030.“:

BANOVINA – PROŠLOST I SADAŠNJOST

Klementina Karanović, mag.ing.agr., predsjednica LAG-a Una

VIZIJA BUDUĆNOSTI BANOVINE 2020.-2030.

doc.dr.sc. Stjepan Šterc, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za demografiju i hrvatsko iseljeništvo

PROCESI RAZVOJA NERAZVIJENH PODRUČJA

doc.dr.sc. Ana Opačić, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada

SOCIJALNI PROBLEMI I SOCIJALNO PLANIRANJE NA PODRUČJU CZSS HRVATSKA KOSTAJNICA

Dijana Vuković, mag.soc.rada, ravnateljica Centra za socijalni rad Hrvatska Kostajnica

TURIZAM KAO ČIMBENIG INTEGRALNOG RAZVOJA BANOVINE

Robert Baćac, mag.oec., samostalni konzultant

Florijan Ćelić, mag.oec., iDeo Plan

RAZVOJ POLJOPRIVREDE/STOČARTSVA

dr.vet.med. Rodoljub Džakula, OPG Džakula

ŠTO UČINITI S PRAZNIM KUĆAMA I NASELJIMA NA BANOVINI? ISKUSTVA I STRATEGIJE ZA PODRUČJA S VELIKIM BROJEM PRAZNIH GRAĐEVINA

dr.sc. Sanaj Lončar, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

dr.sc.Dario Pavić, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za sociologiju

EUROPSKI STRUKTURNI I INVESTICIJSKI FONDOVI U FUNKCIJI INTEGRIRANOH LOKALNOG RURALNOG RAZVOJA

Bojana Markotić Krstinić, mag.ing.agr., glavni tajnik LEADER mreže Hrvatske